

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

פענוח הערות ומראי-מקומות.

וילך חלק כד שיחה ג.

פרשתינו לא, כח. הקהילו אלי את כל-זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ:

פרש"י ד"ה הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר (במדבר י') "עשה לה'", ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגנזו — ביום מותו — לקים מה שנאמר (קהלת ח') "ואין שלטון ביום המות" (תנחומא ויחי ובהעלותך):

— ביום מותו — לקים מה שנאמר (קהלת ח') "ואין שלטון ביום המות" (תנחומא ויחי ובהעלותך):

רמב"ן פרשתינו פסוק כד. וטעם ויהי ככלות משה לכתב, כי מתחלה כתב את התורה ויתנה אל הפהגים באשר נאמר למעלה (דברים ל"א:ט'), ולא אמר להם אנה יביחו אותה, ואחרי כן נצטנה בשירה הזאת ויכתב אותה וילמדה את בני ישראל בו ביום, והנה הוסיף אותה על התורה, ויהי ככלות משה לכתב הכל בספר התורה, אז צנה את הפהגים לקם את ספר התורה הנה ושמעם אתו מצד ארון ברית ה' אליהם, שיהיה מנח בארון מן הצד כי מעתה לא יגעו בו כלל להוסיף או לגרע. וזה טעם ויהי ככלות משה לכתב וגו' עד תמם. ועל כן אמר ר"א (אבן עזרא על דברים ל"א:א'), כי וזאת הברכה מקדמת, ומקומה למעלה באשר נאמר וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל. ויתכן כי אחרי שכתב השירה וילמדה את בני ישראל איש איש לשבטיהם

(1 פרשתינו לא, כד-ל. ויהי | ככלות משה לכתב את-דברי התורה-הזאת על-ספר עד תמם: ויצו משה את-הלוים נשאי ארון ברית-יהוה לאמר: לקם את ספר התורה הנה ושמעם אתו מצד ארון ברית-יהוה אליהם והיה-שם בן לעד: כי אנכי ידעתי את-מריה ואת-עורפה הקשה הן בעונתי חי עמכם היום ממרים היתם עם-יהוה ואף כִּי-אחרי מותי: הקהילו אלי את-כל-זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את-השמים ואת-הארץ: כי ידעתי אחרי מותי כִּי-השחת פשחתי וסרתם מן-הדרך אשר צויתי אתכם וקראת אתכם הרעה באחרית הימים כִּי-תעשו את-הרע בעיני יהוה להכעיסו במעשה ידיכם: וידבר משה באזני כל-קהל ישראל את-דברי השירה הזאת עד תמם:

(2 פרש"י ד"ה הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר (במדבר י') "עשה לה'", ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגנזו

שֶׁהֵבִיאָם לִפְנֵי אֵל בֵּית הַמִּדְבָּר, כְּתִבָּה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אֶת הַכֹּהֲנִים לִקַּח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה, לֹאמֹר שְׁמַע הַשִּׁירָה תְּהִינָה מִנְחַת בָּאָרוֹן עִם הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא מִכְלָל הַתּוֹרָה, כִּי הִיא שֵׁם לְעַד. וְאָמַר לָהֶם שִׁיקְהִילוּ אֵלָיו עוֹד כָּל זִמְנֵי הַשָּׁבָטִים וְהַשּׁוֹטְרִים, וְהָעָם יֵאָסְפוּ עִמָּהֶם, כִּי כֵן נֶאֱמַר בְּסוֹף (דְּבָרִים ל"ב:מ"ד), וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם, וְהָיָה עֲשׂוֹ הַכֹּהֲנִים כֵּן וַיִּקְהִלוּ אֵלָיו כָּל הָעָם, וְהָעִיד בָּהֶם אֶת הַשְּׁמִים וְאֶת הָאָרֶץ בְּהִקְהֵל בְּאָזְנֵי הַכֹּהֲנִים וְכָל הָעָם, וְאָז אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (שֵׁם פְּסוּק מ"ט), עֲלֶה אֶל הַר הָעֶבְרִים הַזֶּה, וְנִתְחַיֵּב לַעֲשׂוֹת כֵּן מִיָּד, וְעַמְד וּבְרַךְ אוֹתָם וְזֹאת הַבְּרָכָה, וַיִּכְתֹּב אוֹתָהּ בְּסוֹף הַסֵּפֶר שֶׁנֶּתַן לַכֹּהֲנִים, וְאָז עָשׂוּ הַכֹּהֲנִים כִּמְהֵרָה שֶׁצִּוָּה אוֹתָם וְנִתְּנוּ הַסֵּפֶר שְׁלֵם מִצַּד אָרוֹן הַבְּרִית. וְהָיָה הַכָּל כְּפֶסֶדֶר הָאָמֹר בַּתּוֹרָה:

(4) בהעלותך י, א-י. וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי תְּצֻצֹת כֹּסֶף מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסַּע אֶת־הַמִּנְחָנוֹת: וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כְּלִי־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְאִם־בָּאֵתָה וְתִקְעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רֵאשֵׁי אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמִּתְנַזֹּת הַחֲנִים קִדְמָה: וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנִסְעוּ הַמִּתְנַזֹּת הַחֲנִים תַּיִמָּנָה תְּרוּעָה וְתִקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: וּבִהִקְהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעִי:**

וּבְגֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּתְּצֻצוֹת וְהָיוּ לָהֶם לַחֲשֹׁת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: וְכִי־תִבְאוּ מִלַּחְמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר אֹתְכֶם וְהִרְעַתְּם בַּתְּצֻצֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: וּבַיּוֹם שֶׁמִּחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּתְּצֻצֹת עַל עַלְמֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָהֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(6) קהלת ח, ח. אֵין אֲדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְכָלֹא אֶת־הָרוּחַ וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּרוּחַ הַמָּוֶת וְאֵין מְשַׁלֵּחַת בְּמִלְחָמָה וְלֹא־יִמְלֹט רֶשַׁע אֶת־בְּעָלָיו:

(7) שפתי חכמים כאן. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות כו'. ר"ל אמאי לא כתיב שיתקעו כמו דכתיב פֶּרֶשֶׁת בַּהֲעֹלֹתָךְ (במדבר יב) כשיקהיל אותם:

(8) משכיל לדוד כאן. הקהילו אלי וכו' ולא תקעו וכו'. ואם תאמר מנ"ל דילמא ה"ק הקהילו כמשפט הידוע והיינו בחצוצרות ולא אצטריך לפרושי דכל הקהל בהכי הוה וי"ל דידוע שהכהנים היו התוקעים בכל פעם וכדכתיב קרא בפרשת בהעלותך והכא משה אמר ללוי

הקהילו ש"מ דלאו ע"י חצוצרות קאמר וליכא למימר דלויים דהכא כהנים נינהו וכדאשכחן דכהנים איקרו לויים דהא פרושי קא מפרש קרא הלויים נושאי ארון ברית ה' א"כ בלויים ממש משתעי. ובמ"ש רבינו שנגנוזו קודם יום מותו איכא למידק מנ"ל דילמא ההוא יומא ממש נגנוזו ולא מקמי הכי ואולי דהואיל וגניזתם שררה וגדולה היא לו להראות שאין רשות לשום אדם להשתמש בהן הא נמי הוי בכלל אין שלטון ביום המות:

מלאכת הקודש. ד"ה הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות וכו' לקיים מ"ש אין שלטון ביום חמות. קשה מנ"ל לרש"י האי נבואה קטנה דלא תקעו אותו היום בחצוצרות, דילמא תקעו כדרכם שהרי בכ"מ נא' ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ולא הזכיר הכתוב חצוצרות ובודאי דע"י חצוצרות היה, וכן כתיב [כט, ט] אתם נצבים היום כולכם והיינו שכינסם ע"י חצוצרות כפירש"י שם ולא ראיתי מי שהעיר בזה. אם לא שנאמר שכך היתה קבלה בידם כדי לקיים מ"ש אין שלטון ביום המות. ומורי שיח'ל תירץ משום דהכא כתיב הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם, ואי אפשר ע"י חצוצרות שבחצוצרות נא' (במדבר י, ג-ד) ותקעו בהם דהיינו בשתייהם ונועדו אליך כל העדה, ואם באחת יתקעו ונועדו אליך. הנשיאים. והכא הוו זקנים ושוטרים ולא נשיאים, שהרי ראשים לחוד וזקנים לחוד כדכתיב אתם נצבים וכו' ראשיכם וכו' זקניכם וכו', א"כ במה יתקעו, אם יתקעו באחת יבואו הראשים ולא הזקנים, ואם בשניהם יבואו כל העדה, אלא ודאי דהכא לא היה ע"י חצוצרות אלא קרא בשמותם עכ"ל. אך לפי פ' זה יקשה מנ"ל דהטעם הוא משום דאין שלטון ביום המות, דילמ' משום דלא אפשר וכמ"ש, ועוד דהכא כל ישראל כינס כמ"ש להדיא אח"ך (פסו' ל') וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה וכו', הרי דהיו כל קהל עומדים, וכן נא' בפ' האזינו (לב, מדן) ויבא משה וידבר כו' באזני העם וכו' וכן נא' (שם פס' מהן) ויכל משה לדבר את הדברים האלה את כל ישראל, מכל הני קראי מוכח דעם כל ישראל יחד היה מדבר ולכולם כינס, וגם מדברי רש"י מוכח זה ג"כ שאמר ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, הרי דנקט בלישניה להקהיל את הקהל, ואע"פ דקרא לא קאמר אלא הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם וכו', י"ל דהוא לא היה מדבר אלא עמהם וכל ישראל שומעים, וכן ראוי לעשות שאין ראוי לאדם להוכיח אלא לכיוצא בו, והקטן ישמע וישא ק"ו ויאמר אם בארזים נפלה שלהבת וכו', וא"כ חזרנו על הראשונות מנ"ל לו' שלא תקעו אותו היום

בחצוצרות. ואני הצעיר יגעתי ומצאתי בס"ד על כרחך לו' דלא תקעו אותו היום בחצוצרות, לפי שתקיעת חצוצרות היתה ע"י הכהנים כדכתיב (במדבר י, ח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות, והכא כתיב (פסו' כה) ויצו משה את הלויים נושאי ארון ברית ה' וכו', [פסו' כח] הקהילו אלי וכו', ואם הקהל הזה היה ע"י חצוצרות איך מרע"ה ימרה את פי ה' ח"ו, שציוה שהכהנים יעשו מצוה זו ולא הלויים, לכך מכא זה אמרו דלא תקעו אותו היום בחצוצרות, ולכן מרע"ה בדעת עשה זה, דכיון דלא תקע בחצוצרות משום דאין שלטון וכו', לכן לא קרא לכהנים, כי לא ציוהו ה' להקהיל ע"י הכהנים אלא כשיהיה ההקהל ע"י חצוצרות אבל הקהל בידים יהיה ע"י איזה שירצה, ולכן בחר בבני שבטו וק"ל. ועיין בב"ר פ' ויחי פ' צ"ו במ"ש מהרש"י שם [סי' ג'] ועיין בקהלת רבתי [פ"ח, יא] בפ' אין אדם שליט ברוח וכו' במ"ש המתנות כהונה שם ותבין ממוצא דבר.

באר יצחק. ממה שצוה משה את הלויים בני שבטו להקהיל את הזקנים והשוטרים מה שלא הי' צריך אל הטורח הזה שע"י התקיעה בחצוצרות שהי' מצוה אל התוקעים לתקוע היו נאספים תמיד כמ"ש בסדר בהעלותך יוד.

(11) תנחומא בהעלותך שם פסוק י. עשה לך, משלך.
עשה לך, לך אתה עושה ואין אתה עושה לאחר, אתה משתמש בך ואין אחר משתמש בך. תדע לך, שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בך אלא בשופרות. כשבא להלחם ביריחו, נתפנסו ליריחו שבע אמות, שנאמר: ונתפנסו את הירדן ונתבאו אל יריחו וילחמו בכם בעלי יריחו האמרי והפריזי והקנעני והחתי והגרגשי החוי והיבوسی ואתם אותם בידכם (יהושע כד, יא). וכי שבע אמות היו בעלי יריחו שהכתוב אומר בעלי יריחו האמרי וגו'. אמר רבי שמואל בר נחמן, יריחו היתה סוגרה של ארץ ישראל. אמרו, אם נכבשה יריחו, מיד כל הארץ נכבשת, לפיכך נתפנסו לתוכה שבע אמות. ומה כתיב שם. ונרע העם ויתקעו בשופרות (יהושע ו, כ), מלמד, שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בך. ולא תאמר, יהושע בלבד, אלא משה רבינו עצמו עד שהוא בחיים, נגנזו. אמר רבי יצחק, הרי זה שמשה אומר, כשהוא בא להפטר מן העולם, הקהילו אלי את כל ראשי שבטיכם (דברים לא, כח). והיכן היו החצוצרות שלא הנה אומר להם תקעו בך ויתפנסו אלא שעד הוא בחייו, נגנזו. אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, לקיים מה שנאמר: אין שלטון ביום המות

(קהלת ח, ח). הני, עשה לך שתי חצוצרות, לך אתה עושה ואין אתה משתמש בך כל ימי חייך.

תנחומא בומר שם ית. ד"א עשה לך, משלך, עשה לך,
לך אתה עושה, ולא לאחרים, אתה משתמש בהן, ואין אחר משתמש בהן, תדע לך שהרי יהושע תלמידו לא נשתמש בהן, אלא בשופרות, כשבאו להלחם ביריחו, נתפנסו ביריחו שבעה אמות, שנאמר ונתפנסו [את] הירדן ונתבאו אל יריחו וילחמו בכם בעלי יריחו האמרי והפריזי [והקנעני והחתי והגרגשי] החוי והיבوسی (יהושע כד, יא), וכי שבע אמות היו בעלי יריחו, שהוא אומר בעלי יריחו האמרי וגו', אמר ר' שמואל בר נחמני יריחו היתה נגרה של ארץ ישראל, אמרו אם יריחו נכבשת כל הארץ נכבשת, לפיכך נתפנסו לתוכה שבע אמות, מה כתיב וירע העם ויתקעו בשופרות (שם ו, כ), מלמד שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בהן, ולא תאמר ליהושע, אלא אפילו משה רבינו עצמו עד שהוא חי נגנזו. אמר ר' יצחק הרי שמשה אומר בשעה שהוא בא להפטר מן העולם, הקהילו אלי [את כל זקני שבטיכם ושוטריכם] (דברים לא, כח), והיכן היו החצוצרות, שלא היה אומר תקעו בהן ויתפנסו, אלא שעד שהוא בחייו נגנזו, אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות (קהלת ח, ח), הוי עשה לך, ואין אחר משתמש בהן כל ימך.

(12) במדבר רבה פרק טו, טו. עשה לך שתי חצוצרות
פסוק, שיהיו תוקעין לפניך כמלך. עשה לך, משלך. עשה לך, לך אתה עושה ולא לאחר, אתה משתמש בך ואין אחר משתמש בך, תדע לך שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בך אלא בשופרות, כשבא להלחם ביריחו נתפנסו ליריחו שבע אמות, שנאמר (יהושע כד, יא): ונתפנסו את הירדן ונתבאו אל יריחו וילחמו בכם בעלי יריחו האמרי והפריזי והקנעני והחתי והגרגשי החוי והיבوسی ואתם אותם בידכם. וכי שבע אמות היו בעלי יריחו, אמר רבי שמואל בר נחמני יריחו נגרה של ארץ ישראל, אם נכבשה יריחו מיד כל הארץ נכבשת, לפיכך נתפנסו לתוכה שבע אמות, מה כתיב שם (יהושע ו, כ): ונרע העם ויתקעו בשופרות, מלמד שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בכם, ולא תאמר ליהושע אלא אפילו משה רבינו שעד שהוא חי בעצמו נגנזו. אמר רבי יצחק הרי שמשה אומר כשהוא בא להפטר מן העולם (דברים לא, כח): הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם, והיכן היו החצוצרות לתקע בך ולכנסן, אלא עד שהוא בחיים נגנזו. אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי לקיים מה

שָׁנְאָמֶר (קהלת ח, ח): וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת, הָגִי עֲשֵׂה לָהּ שְׁמִי תְּחַצְצֹרֶת כְּסָף, לָהּ אֶת עוֹשֶׂה וְאִין אַחֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּל יָמֶיהָ.

13) בראשית רבה פרק צו, ג. וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת (בראשית מז, כט), כְּתִיב (תהלים לט, יג): כִּי גֵר אָנֹכִי עֲמָךְ תוֹשָׁב וְגו', (דברי הימים א כט, טו): כִּי גֵרִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ וְגו' כָּצֵל יָמֵינוּ עַל הָאָרֶץ וְאִין מִקְנֶה, וְהִלְוִי כָצֵלוּ שֶׁל כְּתָל אוֹ כָצֵלוּ שֶׁל אֵילָן אֶלָּא כָצֵלוּ שֶׁל עוֹף בְּשִׁעָה שֶׁהוּא עָף, דְּכִתִּיב (תהלים קמד, ד): כָּצֵל עוֹבֵר. וְאִין מִקְנֶה, וְאִין מִי שְׁיִקְנֶה שֶׁלֹּא יָמוּת, הַכֹּל יוֹדְעִים וְאוֹמְרִין בְּפִיהֶם שֶׁהֵן מֵתִים, אַבְרָהָם אָמַר (בראשית טו, ב): וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי. יִצְחָק אָמַר (בראשית כז, ז): וְנִצְבְּרָךְ לְפָנַי ה' לְפָנַי מוֹתִי. אֵף יִעֲקֹב אָמַר (בראשית מז, ל): וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי, אִימָתִי בְּשִׁעָה שְׁנִטָּה לְמוֹת.

תנחומא ויחי ב. ויקרבו ימי ישראֵל למוֹת. זֶה שְׁאָמַר הַכְּתוּב: אִין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְכֹלֹא אֶת הָרוּחַ וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת וְאִין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעָא אֶת בְּעָלֶיָּהּ (קהלת ח, ח). אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי, תְּחַצְצֹרֶת שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה בְּמִדְבָּר, כִּינּוּ שֶׁהִגִּיעַ לְמוֹת, גִּנְזוֹן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה תוֹקַע אָדָם אַחֵר בָּהֶן וְהוּן בָּאִין אֶצְלוֹ, לְקַיֵּם מַה שְׁנִאָמַר: וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת.

תנחומא בוכר שם ג. [ויקרבו ימי ישראל למוֹת]. זש"ה אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום המות (קהלת ח ח). אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי חצוצרות שעשה משה במדבר, כיו שנטה למיתה גנזו הקב"ה כדי שלא יהא תוקע בהם אדם והן באין אצלו, לקיים מה שנאמר ואין שלון ביום המות.

קהלת רבה פרק ח, ח. אין אדם שליט ברוח, רבנן אמרין אין אדם שליט ברוח של מלאך המנוח לכולותו ממנו, ומנן שנקראו המלאכים רוחות, שְׁנִאָמַר (תהלים קד, ד): עֲשֵׂה מִלְאָכָיו רוּחוֹת. וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת, אין אדם יכול לומר למלאך המנוח המתן לי עד שאַחֲשֵׁב תְּשִׁבוּנָתִי וְאַחֵר כֶּף אֲנִי בָּא. וְאִין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה, אין אדם יכול לומר הרי בני או עבדי או בן ביתי תַּחֲתִי. וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעָא אֶת בְּעָלֶיָּהּ, אין מי שיתלה אנקליטוֹן, אין מי שיאמר אנקלומא. וְרַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר: אין אדם שליט ברוח, אין נביא שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלִיט בְּרוּחוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכֹלֹתוֹ מִמֶּנּוּ, שְׁנִאָמַר (ירמיה כ, ט): וְאַמְרָתִי לֹא אֲזַכְרֶנּוּ וְגו' וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת. (ירמיה טו, ב): אֲשֶׁר לְמוֹת לְמוֹת וְגו'. וְאִין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה, (ירמיה טו, א): שִׁלַּח

מִעַל פָּנָי וְנִצָּא. וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעָא אֶת בְּעָלֶיָּהּ. רַבִּי חֲגִי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק לְפִי שֶׁהָיוּ לְצָנִים שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר מִמִּלְמַלִּין בְּפִיהֶם וּמִפְרִיזִין בְּאַצְבָּעוֹתֵיהֶם, וְאוֹמְרִים (יחזקאל יב, כז): הַחֲזוֹן אֲשֶׁר הוּא חֲזוֹה וְגו', אָמַר לָהֶם נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל חֲזִיכֶם (יחזקאל יב, כח): כִּי בִימֵיכֶם בֵּית הַמִּדְבָּר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר אין אדם שליט ברוחן של מלכיות לכולותן ממנו. וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת, שְׁנִאָמַר (תהלים יח, ו): קְדַמְנִי מוֹקְשֵׁי מָוֶת. וְאִין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה, דְּכִתִּיב (תהלים עח, מט): מִשְׁלַחַת מִלְאָכָי רָעִים. וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעָא אֶת בְּעָלֶיָּהּ, אֵלּוּ עָשׂוּ תְּשׁוּבָה פָּשְׁרוּ. וְרַבִּנּוּן אָמַר אין אדם שליט ברוח עצמו לכולותו ממנו. אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא כְּתִיב (זכריה יב, א): וַיִּצֹר רוּחַ אָדָם בְּקַרְבּוֹ, צָר רוּחוֹ שֶׁל אָדָם בְּגוֹפּוֹ, שְׂאֵלֻלִי כֹן כִּינּוּ שֶׁהִתְהַדְּצָה בָּאָה עָלָיו הִיא נוֹטְלָה וּמִשְׁלִיכָהּ מִקְרָבּוֹ. אָמַר רַבִּי לִוִּי קְרוֹב לְחַמְשִׁים וְשִׁשִּׁים פְּעָמִים כְּתִיב וְהִמְלִיךְ דָּוִד, כִּינּוּ שְׁנִטָּה לְמוֹת, כְּתִיב (מלכים א ב, א): וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת, מִשׁוּם וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי, שְׁמִי תְּחַצְצֹרֶת שֶׁהָיוּ בִימֵי מִשֶּׁה נִגְזְזוּ, כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (במדבר י, ג): וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דברים לא, כח): הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל זִקְנֵי שְׁבָטֵיכֶם, וְתְּחַצְצֹרֶת הֵיכָן הֵם, אָמַר שְׂכָר נִגְזְזוּ בִימֵי מִשֶּׁה. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָמָּה הוּא מֵת וְהָיוּ בָנָיו תוֹקְעִין לְפָנָיו בְּסִלְפִּינְגָס, לֹא מִשׁוּם וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּנוּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן אָמַר כְּבוֹד גָּדוֹל חָלַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה, שְׁאָמַר לוֹ (במדבר י, ב): עֲשֵׂה לָהּ שְׁמִי תְּחַצְצֹרֶת, וְלֹא לִיהוֹשֻׁעַ.

14) יפה תואר לב"ר שם. ראה בסוף.

נזר הקודש לב"ר שם. ראה בסוף.

יפה תואר הקצר לב"ר שם. ראה בסוף.

רש"י ב"ר שם. שלא יהא תוקע בהן והם באים כו'.
באין אצלו:

רד"ל שם. שלא יהא אחר תוקע בהן והם באים כו'.
אף שבאמת כ"ה בספרי פרשת בהעלותך פס"ה שלא היו כשרים לדורות כ"א למשה מ"מ נראה כאן לענין המאמר גרס' שלא יהא תוקע בהן ול"ג אחר ועל משה קאי שביום מיתתו לא היה שלטון להקהל אליו בחצוצרות ועי' בקה"ר ספ"ח:

15) שפתי חכמים ד"ה ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו כו'. פ"א את"ל יהושע לא השליט עליהם מ"מ ה"ל לתקוע, שהרי משה עדיין היה קיים. ל"פ ואף בחייו כו',

כלומר בשלמא אם היה יהושע שולט בהם אחרי מות משה היו תוקעים בהם אף באותו יום שמת משה, אבל מדלא השליט יהושע אחרי מות משה, דין הוא שיגנזו באותו יום שמת משה, ולא ינהג בהם משה שררה ביום המיתה, לקיים מה שנאמר אין שלטון ביום המות, כלומר אין שררה הנוהגת באדם כל ימיו נוהגת ביום מותו. ואין להקשות ולמה נגנזו, אף אם לא יגנזו לא יתקעו בהן. וי"ל דגם זה היה שררה, שאף שהיו בעין לא השליט בהם יהושע, ולכן נגנזו. וכן מצינו בדוד המלך עליו השלום בכל מקום שמזכירו הזכירו דוד המלך, ובאותו יום שמת כתיב (מ"א ב א) ויקרבו ימי דוד למות, מהאי טעמא אין שלטון וכו'.

16) אחרי טז, כג. וְכָא אֶהְרֹן אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד וּפֶשֶׁט אֶת־בְּגָדֵי הַדָּד אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבֹאֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

רש"י ד"ה והניחם שם. מְלַמֵּד שֶׁטָּעוּנוֹן גְּנִיזָה וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן ד' בְּגָדִים לְיוֹם הַכְּפֻרִים אַחֵר (יומא י"ב):

שה"ג.** פירוש מהרז"ו ו"ל קה"ר שם. אמר הקב"ה למה. פי' למה אני מצווה לגנון בחיי משה כי משה מת בזמן מועט ויהיה כל מי שירש כבודו בנו או אחר יעשו מהחיצונית כלי שיר של חולין לתקוע בפניהם לא יעשה כן. ועי' ב"ר שם:

משכיל לדוד בהקדמתו. וראה דזימנן דרבינו יצא מן הכלל ללמד ויאמר הצ"ח מד בין תבין כי כל הרגשיו קריין ולא כתיבין והיכא דטרח וכתביה בפירושא כמל"ונה במקש"ה כי תאמנו לא כל הימנו דודאי עיקר פרכיה בברא קאי כי אורחיה ומאי דכתיב אינו אלא דבר המעמיד ומכריה במלא פת"יה

כללים ברש"י. עוד כתב כשרש"י אומר וא"ת או אחד מהלשונות שהם לשון קושיא יש לעיין בו שאין דרכו אלא שהולך ומפרש והביא ג"כ שכשרש"י בעצמו אומר הקושיא הוא שמרגיש קושיא אחרת ובמה שיתורץ אותה קושיא יתרץ גם אחרת שהוא מבחון.

וישב לח, יג. וַיֵּגֶד לְתַמָּר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיד עָלָה תִּמְנָתָה לְגַז צֹאנֶי:

רש"י ד"ה עלה תמנתה. וּבְשִׁמְשׁוֹן הוּא אוֹמֵר וַיֵּגֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה (שופטים י"ד)? בְּשִׁפּוּעַ הָהָר הִזְיָה יוֹשֶׁבֶת, עוֹלִין לָהּ מִכָּאן וְיוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן:

לקוטי שיחות חלק י עמוד 123. והביאור בכ"ז: בפירושו של רש"י עה"פ שלפנינו אין המכוון (העיקרי)

בו ליישב את הסתירה לל' עולה" הנאמר גבי יהודה (מל' וירד" בשמשון - מכיון שאין התלמיד יודע עדיין מסתירה זו), אלא לתרץ מה שיש להקשות ולתמוה על לשון זו עצמה: לאיזה טעם הוצרך הכתוב לתאר את הליכתו של יהודה לתמנה בל' עלי' דוקא? כלומר: למה מדייק הכתוב שהוגד לתמר כי חמי' עולה תמנתה וכי יש איזה נפקותא לתוכן הסיפור (אף אם הדבר כן הוא), בזה שתדע שהילוכו הוא באופן של עלי' דוקא ולא בדרך ירידה או באורח מישור? וכמו שמצינו (שאין דרך הכתוב לתאר את אופן ההילוך במקום שאין צורך) לעיל בפ' העקידה (שכבר למי דה התלמיד) שהקב"ה אמר לאברהם: - והעלהו וגו' על אחד ההרים ובכ"ז נאמר אח"כ בכתוב וילך (ולא ויעל) אל המקום גו'; ויבואו אל המקום וגו', אף שהליכתם היתה באופן של עלי', והטעם בזה פשוט: לפי שאין נפק"מ איך הגיע אל המקום, ולא בא הכתוב לפרט דבר שאינו נוגע לענין המדובר. וה"ה לכאורה, בנדו"ד: מאחר שאין טעם וצורך לפרש שיהודה עולה תמנתה הול"ל בל' סתמית: הולך תמנתה וכיו"ב. אמנם בפסוק הקודם לזה, אף שגם בו נאמר ויעל וגו' תמנתה", בכ"ז אין מקום לקושיא זו, לפי ששם אפשר לפרש שאין הכוונה עלי' גשמית, ממקום נמוך למקום גבוה, כ"א עלי' רוחנית - בחשיבות ומעלת הנפש וכו'. ולא הי' פי' זה יוצא מידי פשוטו של מקרא: דהרי בתחילת הפרשה נאמר וירד יהודה מאת אחיו, ופרש"י (בפשוטו פירושו): שהורידוהו אחיו מגדולתו (ירידה ברוחניות) - והי' מסתבר לומר שבהמשך לזה נאמר בו אח"כ ויעל ללמדנו שבהליכתו לתמנה (וע"י מעשה תמר שנסתובב מזה) חזר ונתעלה (ברוחניות - וכתירוץ הראשון שבי גמרא המובא לעיל). אכן, זה יתכן רק במקום שנאמר ויעל", בל' נסתר בדרך שלישי המדבר - היינו שהתורה היא המספרת את מאורעותיו של יהודה והיא היוצרת לרמז בל' ויעל את עליתו הרוחנית שעתידה לבוא ע"י הליכתו לתמנה. משא"כ בפסוק שלפנינו, שנאמר בו חמיק עולה תמנתה בלי נוכח, והיינו שזהו הנוסח שבו הוגד הענין לתמר ע"י מישוהו מאנשי ההר א"א לפרש שכוונתו מקום (של המגיד ההוא) לעלי' הרוחנית של יהודה בעתיד, כי דבר זה ודאי לא הי' ידוע לו, וכיון שכן, הלא הקושיא בכתוב זה - למה נאמרה לשון עולה" בהליכתו תמנתה במקומה עומדת. וקושיא זו מתרץ רש"י באמרו ובשמשון הוא אומר וירד שמשון וגו' תמנתה", והיינו שע"י שמקדים ליישב סתירה זו שבין כתובים אלו, מתורצת הקושיא בפסוק זה בדרך ממילא: דמאחר שביהודא נאמר לי עולה תמנתה

ובשמשון וירד תמנתה הרי שבע"כ צ"ל שבשיפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן; ומעתה, כיון ששתי דרכים מוליכות לתמנה בדרך ירידה מראש ההר ובעלי מתחתיתו - סרה התמיה בל' עולה תמנתה", כי זהו פרט הנוגע לסיפור הדברים : ע"י הדגשה זו ידעה תמר באיזה דרך הולך יהודה תמנתה, דהיינו בדרך העולה מתחתיתו של ההר ועפ"י יובן למה לא נקט רש"י ששתי תמנאות היו" (כתירוץ הב' שבגמרא), שהרי אין כוונתו העיקרית לתרץ את הסתירה בלשונות הכתובים (וכנ"ל, משום שאין זה קשה להתלמיד בלמדו פסוק זה) אלא את הדיוק בל' עולה" הנאמרה כאן - ודבר זה לא יתיישב אלא באופן שעולין לה (תמנתה) מכאן ויורדין לה מכאן (דאז יש צורך לרמז ולי הודיע לתמר באיזו משתי הדרכים הולך יהודה תמנתה). אבל לפי הסברא ששתי תמנאות היו עדיין לא תתיישב קושיא זו: דא"א לומר של' עולה תמנתה" באה לרמז ולהודיע שדרך הליכתו של יהודה מכוונת לתמנה הנמצאת בראש ההר ולא לזו שבתחתית ההר כי: (א) לא באופן כזה מסמנים עיר וכיו"ב כ"א כמש"נ: בית חורון תחי תון גו' בית חורון עליון . ועוד. (ב) כיון שסתם המגיד בהשם משמע שלא הי' מקום לספק (מפני שרק אחת הייתה בסמיכות או כיו"ב). (ג) הרי שתי התמנאות ודאי לא היו סמוכות אחת לחברתה, וא"כ אין צורך להודיע לאיזו מהן הכוונה ע"י הדיוק של עולה תמנתה.

18) ראב"ע פרשתינו שם פסוק כה. ויצו משה את הלויים. דרך קצרה כאילו אמר הלויים הנזכרים שהם הכהנים ולא כל הלויים כי אינם נוגעים בארון:

חזקוני שם. ויצו משה את הלויים הנזכרים במקום אחר שהם כהנים ואין לומר לויים ממש שהרי אינם נוגעין בארון.

19) שם ט. ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל-הכֹהֲנִים בְּיָד לְוִי הַנְּשָׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ד"ה ויכתב משה, ויתנה. כְּשֶׁנֶּגְמְרָה כָּלָה נִתְּנָה לְבְנֵי שְׁבָטֹ (ע"י ספרי דברים ל"ד):

לקוטי שיחות חלק יט עמוד 316. דער ביאור אין דעם: אויך דא (וני אין די אנדערע פסוקים) לערנט רש"י, אז ויתנה אל הכהנים בני לוי מיינט אז די נתינה בפועל איז געווען נאר צו כהנים, אבער טאקע מהאי טעמא שטעלט זיך די שאלה (וואס ער באווארנט עס בפירושו): משה

רבינו האט דאך די ס"ת געגעבן (ווי דער פסוק איז מסיים) אויך "יואל כל זקני ישראל", צו אלע שבטי ישראל, וואס די זקנים זיינען געווען זייערע פארטרעטער; היינט וויבאלד אז די נתינת הס"ת צו "הכהנים בני לוי" איז געווען בלויז צו די כהנים, קומט דאך אויס, אז די נתינת הס"ת איז געווען צו אלע שבטי ישראל - א חוץ (די לויים פון) שבט לוי? דערפאר איז רש"י מדגיש בפירושו: "נתנה לבני שבטו", אז דאס וואס משה רבינו האט געגעבן די ס"ת צו די כהנים האט עס געמיינט א נתינה "ילבני שבטו", ווייל די כהנים האבן אין דעם פארטראטן דעם גאנצן שבט לוי, פונקט ווי כל זקני ישראל האבן עס גענומען אלס כל שבטי ישראל. און דאס איז אויך דער ט עס פארוואס דער פסוק איז מוסיף "הכהנים) בני לוי" ווייל מ'האט זיי געגעבן די ס"ת ניט אלס כהנים בפ"ע, נאר ווייל זיי זיינען "כהנים בני לוי", פון שבט לוי (באר זייענדיק די כהנים "שרים" פון שבט לוי - זיינען זיי בדומה פון די זקני שבטי ישראל - די פארטרעטער פון גאנצן שבט). - הגם אז בכלל זיינען די כהנים בהבדלה פון שבט לוי, א מחנה (שכינה) פאר זיך - איז דער פירוש אין דעם, (ע"פ פשוטו של מקרא), ניט אז זיי זיינען אינגאנצן אפגעטיילט געווארן פון שבט לוי, גאר אז אין צוגאב צו זייער מעלת הלויי האבן זיי אויך מעלת הכהונה. פון די הוכחות אויף דעם (א) רש"י ברענגט אראפ אין אנהויב פרשת בהעלותך: "למה נסמכה פ' המנורה לפ' הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים שלא הי' עמהם כו' לא הוא ולא שבטו א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות" וואס פון דעם איז מוכח, אז כאטש דער ענין פון הדלקת והטבת הנרות איז שייך באר צו אהרן (כהונה), איז דאס אבער א השתתפות פון דעם גאנצן שבט - דער אויבערשטער האט דערמיט אראפגענומען דעם פארדראס וואס "לא הוא ולא שבטו כו'". (ב) נאך דער מחלוקת קרח האט דער אויבערשטער געזאגט צו משה'ן: "קח מאתם מטה מטה גו' שנים עשר מטות גו' ואת שם אהרן תכתוב על מטת לוי כי מטה אחד גו'", און ווי רש"י טייטשט: "כי מטה אחד אעפ"י שחלקתם לשתי משפחות משפחת כהונה לבד ולוי' לבד מכל מקום שבט אחד הוא".

20) פרשתינו לא, ב. ויִאמֶר אֱלֹהִים בְּנֵי-מִצְרָיִם וְעִשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִּי הָיוּם לֹא-אוֹכֵל עוֹד לְצֹאֵת וּלְבָאֹת וַיִּהְיֶה אִמֶּר אֱלִי לֹא מַעֲבָר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

רש"י ד"ה לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש פחו, תלמוד לומר "לא כהתה עינו ולא נס לחה", אלא מהו **לא אוכל**? איני רשאי, שנשטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. ד"א — **לצאת ולבוא.** בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומענינות הסקמה (סוטה י"ג):

שם פסוק ז. ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל תזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אליהם ארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם:

רש"י ד"ה כי אתה תבוא את העם הזה. "ארי את תעול עם עמא הדין". משה אמר לו ליהושע זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתו וצעתו, אבל הקב"ה אמר ליהושע "כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם" — תביא על פרקם, הכל תלוי בך, טל מקל וסהך על קדקדון, דבר אסוד לדור ולא שני דברים לדור (סנהדרין ח'):

(22) שיחות ש"פ האזינו תשמ"ג. בהתחלת פי וילך נאמר: "לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". ומפרש רש"י: "וה' אמר אלי - זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבוא, לפי שה' אמר אלי". ומאחר שמפורש בקרא ש"ה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה", נמצא שמה ש"לא אוכל עוד לצאת ולבוא" ("שנשטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע") הרי זה רק ביחס להנהגת בני לאחרי שיעברו את הירדן, ולא בנוגע לדיבור באזני העם (הנהגה של מנהיג) בחייו של משה רבינו. ולכן, לא יכול רש"י לפרש בר"פ וילך ש"העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו" - כי זהו היפך משמעות הכתובים בר"פ וילך.

(23) שם כח. הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ:

רש"י ד"ה ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה — "העלתי בכם היום וגו'?" הלא לישראל אמר, אבל לשמים ולארץ לא אמר, ועקשו ב' לומר "האזינו השמים וגו'" (דברים ל"ב):

(24) האזינו לב, מז. ויבא משה וינדבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון:

רש"י ד"ה הוא והושע בן נון. שבת של דיווגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה, העמיד לו משה מתרגמן

ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש; ולמה קוראהו כאן הושע? לומר שלא זכה דעתו עליו ששע"פ שנתנה לו גזלה השפיל עצמו כאשר מתחלתו (עי' ספרי):

סוטה יג עמוד ב. "ויילך משה ויהושע ויתנצבו באהל מועד". תנא: אותה שבת של דיו זוגי היתה, נישלה רשות מזה, וניתנה לזה.

רש"י ד"ה דיו זוגי - שני זוגות שני חבירים היו בהתחלת היום למשה וסופו ליהושע:

(27) פנחס טו-יח. וינדבר משה אל-יהוה לאמר: יפקד יהוה אלתי הרוחת לכל-בשר איש על-העדה: אשר-יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה ענת יהוה כצאן אשר אין-להם רעה: ויאמר יהוה אל-משה קח-לך את-יהושע בן-נון איש אשר-רוח בן וסמכת את-ידך עליו:

(28) בחיי בהעלותך שם. עשה לך, לך אתה עושה ואין אחר משתמש בהן, תדע שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בחצוצרות אלא בשופרות כשבא להלחם ביריחו שהיא תחלת כבושה של ארץ ישראל מה כתיב שם (יהושע ו': כ') וירע העם ויתקעו בשופרות, ולא עוד אלא אפילו משה עצמו בחייו נגנזו, שכן הוא אומר בשעת פטירתו (דברים ל"א: כ"ח) הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם, והיכן היו החצוצרות שהוא אומר להם הקהילו ולא אמר תקעו בחצוצרות ויתכנסו, אלא שנגנזו, לקיים מה שנאמר (קהלת ח': ח') אין שלטון ביום המות. ובדוד המלך כתיב (דברי הימים ב כ"ט: כ"ו) ויעמדו הלויים בכלי דוד וגו' והשיר משורר וחצוצרות מחצצרים, אבל דוד עצמו משתמש בכנור שנאמר (תהילים נ"ז: ט') עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר, כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומגן מאליו, מיד היה דוד המלך ע"ה עומד וכל התלמידים שהיו עוסקין בתורה ומגדדין שינה מעיניהם עד עמוד עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר, במלכותו, וצוה הקב"ה בזה לכבוד משה, כי כן תכסיס המלך שתוקעין לפניו בשופר כי כן יצוה לאסוף חיילותיו, ובעבור שעלתה השגתו להתנבא בשם הגדול מדת רחמים לכך צוה אותן לעשותן של כסף ולא הוכשרו לעשותן משאר מיני מתכות שכן אמרו במסכת מגרסאות של כסף כשרה, משאר מיני מתכות פסולה. ובעבור שנתיחד לו דבור הרחמים פנים אל פנים

מראה בתוך מראה לכך היו שנים והיו מקשה, וזהו סוד אמרו ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה, התקיעה בשתייהן שהיו סימן להקהיל כל ישראל ירמוז לדבור הרחמים מתוך האש לכל ישראל, וזהו שכתוב (דברים ד:ט"ו) ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש, והתקיעה באחת שהיה סימן לנשיאים המיוחדים בעם ירמוז למשה המיוחד על כולן שהיה שומע מתוך התקיעה, הוא קול השם המיוחד, והוא לבדו המשיגו והמתבונן בו, והתרועה במסע המחנות הנוסעים למלחמה תרמוז להשגתם של ישראל שהיא התרועה, ולפי שלא עלה שום נביא למדרגה זו בנבואה לשמוע מן השם המיוחד אלא הוא לבדו לכך צוהו שלא ישתמש בחוצרות אלא הוא לבדו לא זולתו, הוא שכתוב עשה לך ודרשו רז"ל לך אתה עושה ואין אחר משתמש בהן, והוסיף עוד ואמר והיו לך כלומר והיו המדות לך לבדך ולא לאחר זולתך, ומרוב קדושות החוצרות ובהיותם כלי שההשגות נרמזו בו היו טעונים גניזה ונגנוזו בחייו של משה.

(29 פנחס כז, כ.) ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל-עדת בני ישראל:

רש"י ד"ה מהודך. ולא כל הודך, ומצינו למדין פני מלשה כחמה פני יהושע כלכנה (ספרי; בבא בתרא ע"ה):

(31 לקוטי שיחות שם הערה 23 בשה"ג.) ואין לומר, שמעת בקשת משה יפקוד ה' אלקי הרוחות וקיומו ציווי ה' שסמך ידיו על יהושע בעין יפה (פינחס כז, טז ואילך ובפרש"י שם, כג) נעשה ענין של נשיאות ביהושע אלא שה' טפל למשה (ע"ד קיסר ופלגי קיסר סנהדרין צח, סע"ב), ואח"כ כיום פטירת משה נתחלפו, שיהושע נעשה העיקר ומשה טפל אליו. נטלה רשות מזה (היינו עיקר הנשיאות) ונתנה לזה (ליהושע) (וראה לקו"ש חכ"ד ע' 218 ואילך). כי לומר שמשה ה' מקבל מיהושע הרי זה ה"ז כי לומר שמשה ה' מקבל מיהושע - היפך המפורסם בכ"מ, אף שמצינו שמשה ביקש להכנס לארץ באופן כזה (ספרי פינחס כז, יב (פיסקא קלה). תנחומא ואתחנן ו. יל"ש ואתחנן ג, כו. ועוד).

(32 תהלים פד, ח.) גלכו מתיל אל-חיל גראה אל-אלהים בציון:

ברכות בסופה. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: "גלכו מתיל אל חיל גראה אל אלהים בציון".

(33 אגה"ק סימן ז"ד.) אחרי דרישת שלומם כמשפט לאוהבי שמו, באתי לדבר על לב נדבאים הנאנחים והנאנקים, ולנחמם בכפליים לתושיה, אשר שמעה אנני ותבן לה, על מאמר רבותינו זכרונם-לברכה "דשבק חיים לכל חי". כי "צדיק באמונתו יחי", וב"יראת ה' לחיים", ובקשפי אש שלקבת אהבתו מחיים, לכל ביהן חיי רוחו [נוסח אחר: נפשמתו] כל ימי חלדו, ויהי בהעלות ה' רוחו, ונשמתו אליו יאסוף, וינעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות – שבק חיי רוחו, "פעולתו אשר עבד בה" לפנים בישאל, פעולת צדיק לחיים לכל חי, היא נפש כל חי הקשורה בנפשו בחבלי עבותות אהבה רבה ואהבת עולם, כל תמוט לנצח, אשר "מי האיש הקפץ חיים", לדבקה בה' חיים – בעבודתו תדבק נפשו, ויהיה צורה בצרור החיים את ה', בחיי רוח אפינו אשר אמרנו בצלנו נחיה בגוים.

שם בביאורו. אכל לאחר פטירתו, לפי שמתפרדים בחינת הנפש שנשארה בקבר מבחינת הרוח שבגן עדן, שהיו שלש מדות הללו, לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק מבחינת רוחו שבגן עדן, הואיל ואינה בתוך כלי ולא בבחינת מקום גשמי, כנודע מאמר רבותינו זכרונם-לברכה על יעקב אבינו עליו השלום שנכנס עמו גן עדן, וכן כתב בספר עשרה מאמרות, שאור גן עדן מתפשט סביב כל אדם, ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודבוריו הטובים בתורה ובעבודת ה' (וכן להיפך חס ושלום נרשמים באויר המתפשט מגיהנם סביב כל אדם). הלכך, נקל מאד לתלמידיו, לקבל חלקם מבחינת רוח רבם העצמי, שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם את ה', ולא זיווה בלבד המאיר חוץ לכלי, לפי שבחינת רוחו העצמית מתעלה בעילוי אחר עילוי, להכלל בבחינת נשמתו שבגן עדן העליון שבעולמות העליונים.

שם סימן כח. והנה, מודעת זאת, ד"אבא" יונק ממזל השמיני הוא תיקון "נוצר חסד", "נוצר" אותיות "רצון", והיא עת רצון המתגלה ומאיר בבחינת גילוי מלמעלה למטה, בעת פטירת צדיקי עליון, עובדי ה' באהבה, במסירת נפשם לה' בחייתם ערבית ושתרית בקריאת שמע, שעל-ידי זה היו מעלים "מזין נוקבין" ל"אבא" ו"אימא" בקריאת שמע, כידוע. (וכן בתלמוד תורה דמחכמה נפקא), ועל-ידי זה היו נמשכים ויורדים בחינת "מזין דוכרין" מתיקון "נוצר חסד", והם הם המאירים בבחינת גילוי בפטירתם, כנודע – שכל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו למעלה בבחינת העולם והסתר,

מתגלה ומאיר בבחינת גילוי מלמעלה למטה בעת פטירתו.

(34 שני לוחות הברית שסט עמוד א. והנה ויתעבר ה' בי למענכם היו לאחר שחטאו ישראל, אז ומשה עלה אל האלהים שהיא הבינה והשיג אף שער החמשים. ואף שכל ישראל היו במעלה גדולה, היה משה עולה עליהם: וזהו סוד (דברים ה, ה) אנכי עומד בין ה' וביניכם. וכבר ידוע כי סוד אנכי בבינה, וכמו שאמר (רות ד, ד) אנכי אגאל, והבינה היא היובל הדרור, ואז היה משה באספקלריא המאירה אור בהיר מאור הגנוז מאחר שהשיג ג"כ שער החמשים. ובזה יובן מה שאמר (דברים ה, ד) פנים בפנים דיבר ה' עמכם, משמע שלא היה הפסק ביניהם, ואיך אמר אנכי עומד בין ה' וביניכם. אלא משה רבינו ע"ה לא היה הפסק, כי הוא לא היה מחיצה רק אור בהיר וזהיר, ועל שזכה בקבלת תורה לכל נ' שערי בינה נתקיים שם הבל, כי משה גלגול הבל כנודע, וכבר לקח הה"א לשמו דהיינו משה. עתה עלה בהר הבורע באש על ל"ב השמים שהם ל"ב נתיבות חכמה מצד השפעתם לבינה, כי כשזכה לכל נ' שערי בינה ממילא קיבל השפעתו ל"ב נתיבות חכמה, הרי נשלם שם הבל. וגם בה"א הוסיף הארה בה' חומשי תורה, ומצאתי בקונטרסי האר"י ז"ל *בעלותי *ההרה *לקחת, ראשי תיבות הבל:

לקוטי תורה במדבר יב עמוד א. והנה אם נאמר כן יהיה מדויק יותר ענין תספרו חמשים יום וכן מה שאומרים היום שני ימים שלשה ימים ולא יום שני יום שלישי כו' וכנ"ל, ואין זה סותר למ"ש במ"א ששער החמשים אין בנו כח להמשיך אלא שנמשך ממילא בחג השבועות כו'. ויש להקדים מה שארז"ל ספ"ק דסוטה ע"פ ולא ידע איש את קבורתו לאותם שעמדו למעלה נדמה להם למטה ולאותם שעמדו למטה נדמה להם למעלה. וביאר זה המגיד נ"ע. כי הנה מרע"ה השיג בחייו מ"ט שע"ב אבל שער החמשים לא אתייהב למשה כמ"ש בגמ' ובתיקונים (סוף תיקון כ"ב) וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם שאז השיג שער החמשים וזהו ענין ולא ידע איש את קבורתו וכמ"ש בזהר פ' יתרו (דפ"ט ע"א) מה ע"ק טמירא מכל טמירין כו' ע"ש. אמנם פ"י לעליונים נדמה להם למטה כו' היינו כי שער החמשים דבינה הוא הממוצע בין חכמה לבינה כי חכמה היא בחי' אין ובינה נק' יש והממוצע ביניהם המחברם הוא שער החמשים ולכן לעליונים היינו לגבי בחי' אין ממש נדמה למטה כי השער החמשים כיון שהוא הממוצע בין אין ליש א"כ

הוא למטה מבחי' אין ולגבי תחתונים בחי' יש והשגה נדמה שהוא למעלה דהיינו שהוא בחי' אין ממש.

(35 ראש השנה כא עמוד ב. רב ושמואל. חד אמר: חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה, חסר אחד, שנאמר: "ונתתם להם מעט מאלהים". "בקש קהלת למצוא דברי חפץ" — בקש קהלת להיות כמשה, יצתה בת קול ואמרה לו: "ונכתוב יושר דברי אמת" — "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". וחד אמר: בנביאים לא קם, במלכים קם. אלא מה אני מקיים "בקש קהלת למצוא דברי חפץ" — בקש קהלת לדון דינין שבלב, שלא בעדים ושלל בהתראה. יצתה בת קול ואמרה לו: "ונכתוב יושר דברי אמת" — "על פי שנים עדים וגו'")

(36 ש"א ט, ב. ולוֹהֵיָהּ בֵּן וְשָׁמוֹ שְׁאוּל בְּחֹר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּמוֹ וְלִמְעָלָה גָּבַהּ מִכָּל־הָעָם:

(37 חקת כא, כא. וישלח ישראל מלאכים אל-סִיחֹן מֶלֶךְ־הָעַמֹּרִי לֵאמֹר:

רש"י ד"ה וישלח ישראל מלאכים. ובמקום אחר תולה השליחות במשה, שנאמר "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות" (דברים ב'), וכן "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום" (במדבר כ'), וביפתיח הוא אומר (שופטים י"א) "וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום" וגו', הכתובים הללו צריכין זה לזה, זה נועל וזה פותח, שמשנה הוא ישראל וישלח הם משה, לומר לה שגשאי הדור הוא ככל הדור, פי השגשאי הוא הפל (תנחומא):

ברכות לג עמוד ב. ואמר רבי חנינא: הפל בידי שמים, חוץ מיראת שמים. שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה". אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוסי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר "יראת ה' היא אוצרו". אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא. דאמר רבי חנינא: משל לאדם שמבקשים ממנו פלי גדול, ויש לו — דומה עליו כפלי קטן. ואין לו — דומה עליו כפלי גדול.

עין יעקב שם. אומר רבי חנינא: הפל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר: (דברים י"ב) "ועתה ישראל, מה ה' אלהיך שואל מעמך? כי אם ליראה" וגו'. אטו (ליראה) [יראת שמים], מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוסי: אין להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו, אלא אוצר של יראת שמים,

שְׁנָאֵמֶר: (ישעיהו ל"ג:ו') "יִרְאֶת ה' הִיא אוֹצְרוֹ". אֵין, לְגַבִּי מִשֶּׁה מִלְתָּא זּוֹטְרִתָּא הִיא, [דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא]: מִשְׁלַל לְאֶדָם שְׁמִיבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ כְּלִי גְדוֹל וְנֵשׁ לוֹ, דּוֹמָה עֲלֵיו כְּלִי קָטָן, קָטָן וְאֵין לוֹ, דּוֹמָה עֲלֵיו כְּלִי גְדוֹל.

(40) תניא פרק מב. והנה, במה שנותבאר לעיל בענין יִרְאֶת ה' פתחא, יובן היטב מה שכתוב בגמרא על פסוק "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ": "אָטוּ יִרְאֶת מִלְתָּא זּוֹטְרִתָּא הִיא?" אֵין, לְגַבִּי מִשֶּׁה מִלְתָּא זּוֹטְרִתָּא הִיא וכו'. דְּלִקְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן הַתִּירוֹץ, דְּהָא "שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ" כְּתִיב. אֲלֵא הֶעֱנִין הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מִשֶּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, כִּי הוּא מְשַׁבְּעָה רוּעִים הַמְּשִׁיכִים חַיִּים וְאַלְהוּת לְכָלְלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֵן, נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוּעִים", וּמִשֶּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם – הוּא כָּלְלוֹת כּוֹלָם, וְנִקְרָא "רַעְיָא מִהִימָנָא", דְּהֵינּוּ, שְׁמִיכִיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל, לִידַע אֶת ה', כֹּל אֶחָד כְּפִי הַשְּׁגָת נִשְׁמָתוֹ וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה, וִינִיקְתָּהּ מִשְׁרָשׁ נִשְׁמָת מִשֶּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, הַמּוֹשְׁרֶשֶׁת בְּדַעַת הָעֲלִיוֹן שְׁבִי סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, הַמְּיוֹחֶדוֹת בְּמַאֲצִילָן בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא וְדַעַתוֹ אֶחָד וְהוּא הַמַּדְעָה כו'".

זהר חלק ג מח עמוד ב. ת"ח דהא ליזאי דאתו מהאי סטרא דדינא לא מתדכאן עד דאתעברון מנהון שיערא דכתיב וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וגו' ובגין דיתבסמון יתיר בעי כהנא דאתא מסטרא דחסד עלאה לארמא לון דכתיב (שם) והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה'.

לקוטי תורה סוכות פ עמוד א. והענין כי זהו בחי' כהנים ולויים כמ"ש בזהר (ח"ג דל"ט ע"א) דיין מסטראדליואי אתי כו' וסטרא דכהנא מיין צלילן נהירין. כי טבע המים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' כהן שההשפעה יורדת לכה"ג ומשם לכל הכהנים כמארז"ל כה"ג נוטל חלק בראש מדת ראש הוא משפיע ויין הוא בחינת לויים שהוא ההעלאה ממקום נמוך למקום גבוה מאד והוא ג"כ לארמא קלא ברעש ושיר שהוא בחי' התגלות כמארזייל כל בעלי השיר יוצאים בשיר.

ספר הליקוטים ערך כהנים עמוד ל'. והכהנים עבודתם עובדא שהיא עבודת הקרבנות שנקי עבודה ורעותא דלבא, והוא מקו הימין ימין מקרבת כמ"ש בד"ה לבבתיני, וכן בנימין שבחלקו המזבח הרי הוא בן ימין, ורעו"ד להיות רוח אמשוך רוח ועמ"ש מזה במ"א ובד"ה מזוזה מימין, והלויים אומרים שירה על היין, ועמ"ש ע"פ

רני ושמחי, רננא הוא העלאה ושמחה המשכה והיינו גבורות דאימא וחסדים דאימא, והכהנים הם בחי' שמן, ..., ובזה יש לפרש משארז"ל פרק מפנין שעיון תפלה הוא בכלל גמילת חסדים גומל נפשו איש חסד, דכמו שהקרבן ע"י הכהן איש חסד ימין מקרבת כמ"כ עכשיו התפלה שהיא במקום קרבנות הוא נמשך מבחי' גמ"ח איש חסד, והיינו שהחסד עיקרו להמשיך האור למטה וכך ענין הכהן להמשיך היחוד היינו שיהי' הגלוי למטה וכמ"ש בד"ה ועשית בגדי קדש גבי ואהרן הוא אותיות נראה כו' שיהא שם שמים מתאהב כו' ע"ש.

שם ערך לויים. והנה הלויים היו נושאים המשכן וכליו בעת המסעות כי המסעות הם בחי' עליות כידוע... וכאשר נשאו את המשכן וכליו בנסיעתם הי' עליי' לבחי' המכן שהוא מל' דאצי' עד רום המעלות והי' זה ע"י הלויים דוקא לפי שהם מבחי' קו השמאל בחי' גבורות שכל עליי' הוא ע"י מדת הגבו'.

בראשית=רבה פרשת צו סימן ג סדר ויגש

מ"מ המפרש

ידעתי :

אף

והוא כל העוף הפורח והכוונה בזה מלכד קינור וזמן הגל ע"ר ולא יוריד ימים כגל מהגל מקרי והסנה אשר ומנה מנה הגל הולכת ועוברת מה שאין כן הכולל והאילן שהעושה הגל קיים במקומו והפניו הוא דהיינו השמש והדמיון בזה שהאדם בטבעו הולך וחסר כי סבת קיומו

ג ויקרבו

ימי ישראל בתיב אין אדם שר"י ברוח רכלוא אר"ה ר"ה ואין שר"טון ביום המות רבי יהושע רסבנין בשם רבי ר"י חצוצרות שעשה משה במדבר בשער שנטה ר"מות גנום הקדוש ברוך ר"וא שלא יהא אחר תוקע בהן והן באים ג"צלו דכתיב הקהילו אלי כל ראשי שבטיכם לקיים מה שנאמר ואין שר"טון ביום ר"מות * ר"א ואין שר"טון ביום המות כשעשה וזריאותו מעשה מה בתיב שם יובא אחר איש ישראל אל ר"קבה ור"יכ"ה משה * ופנחס מדבר לפני משה אלא לקיים ואין שלטון. ביום ר"מות ואין מות אלא לשון ר"שפלה נ"תג"ה הישועה לפנחס ור"שפיל אר"ה משה ואף דוד כתיב בו ור"מלך דוד וק"ו * וכיון שנטה ר"מות מ"ה כתיב בו ויקרבו ימי המלך דוד ואין בתיב כאן אלא ויקרבו ימי דוד * ואף יעקב כיון שנטה ר"מות התהיל כשפיל עצמו לפני יוסף ואמר לו אבנא מצאתי חן בעיניך אמתה כשקרב למיתה שנאמר ויקרבו ימי ישראל למות :

ד אמר

יעקב איבא למיתר מח"ל שג"ח * ויש לומר משום דיעקב איבא לא מת בדאיתא כמעניות להכא קאמר דא"פ"ה לא היה נקוד לא בהיותו עם החיים : א"מ"ר * כשמה שנטה למות משו דאיבא למיתר יעקב דשמו ושכנתו עם אבותי דקאמר פ"ה השכיני עם אבותי כדפי' הרא"ב * ונ"ר * כן מדכתיב במדבר הכי אל נא תקברני במדבר ופ"ו אף ר"ה שהאביר מיתה בפ"ו ומ"ש אל נא תקברני אפסר דעל הספק ט"ה שאם ימותו לא יקבר עם לזה אמר אימתי כשעת מיתה דמאחר שלא אמר כן אלא כשקברו ימיו למות נראה שהרגיש במתו ועל זה אמר ושכנתי ומלל קש"ל כל הדבר משמע שאף מקוה שלא ימות :

ג כתיב

אין אדם שליט כ"י משום דק"ל מכיון דכתיב וי"י יעקב לל"ה היה נר"ד לומר ויקרבו ימי ישראל אלא ויקרבו ימיו ואף כי ר"ה להזכירו עוד בשמו ליכחוב ויקרבו ימי יעקב כשחלה לכן הציא וי"י שלטון ביום המות כ"י עד ואף יעקב דהשתא כ"יחא דל"ה ויקרבו ימי ישראל לומר שעת היותו ישראל כי שיהא א"ה אלהים עתה שקברו ימיו והווקע להשפיל ענשו ליוסף :

ש"א

יהא אחר תוקע בהן פ"ה שביעיה משה להקהיל הקהל כשעת מותו כ"ה הקהילו אלי כל ראשי שבטיכם וי"י חצוצרות כ"ה שהיה דרכו בחייו למקרא העדה ע"י חצוצרות ולפי שהתקיימה היתה ע"י אחר ולא משה בעצמו קאמר שלא היה אחר תוקע וכדגרסינן בקהלת דכתיב אחר הכ"ה לאחר הוא מת ויהיבניו תוקעים לפניו בסלע"ג"ה סל"ה ויעקב דעיק' ג"מ"ה משום דלא יתקע בהן יהושע כי מעלה זו ניתנה למשה שהוא לבדו ישתמש בחצוצרות כדלקמן בס"ד פט"ו והיינו דקאמר הכא שלא יהא אחר תוקע בהן אלא שקדמה ג"מ"ה ח"ה ימית משה כשעת מיתתו כדי שלא ישתמש בהן או משום אין שלטון ביום המות דא"י משום אחרים לפ"ד לא ה"ל לגנון עד שיתו * ואם תאמר אימתי שלא נגנונו מפני אחרים אלא משום משה בל"ד שלא ישתמש בהן כשעת מיתתו מכיון דנגנונו לא הורשה עוד יהושע לעשות כמותו דעשה לך כתיב לך ולא לאחר כדלקמן בפ' הנזכר * ויש לומר דא"י לאו משום אחרים לא היה נר"ד לגנון בחייו דאף על גב דאין שלטון ביום המות אין חטא בדבר חס היה מתכבד בשלטנות אלא שפיקר הדבר מפני אחרים ולזה היה בחיי משה שידא"ו עיני כבודו שלא יתן לאחרים להקוע בהן ומשום דמגניזתו בחייו איבא נר נגישת כבוד למשה שלא ישתמש בהן כשעת מיתתו שג"ר להקהיל הקהל לזה אמר דאף בזה קבידא כיון דאין שלטון ביום המות ומיחו כמדרש קהלת משמע דדעת ר"ה דסבנין בשם רבינא ש"אין ג"מ"ה תוקע משום אין שלטון ביום המות * ופנחסא דמשה איתכא וע"ש :

דכתיב

הקהילו ואת אכתי נתלן שגנוס הק"ב דילמא משה לא ר"ה להשתמש בהן או משום אין שלטון ב"ה * ויש לומר דמאחר שנטה היה שיהי' לו למקרא העדה לא היה יכול ליתנע מעגמו :

לקיים

מ"ש ואין שלטון ב"ה * והחצוצרות דרך מלכות ושלטנות הוא כדלקמן בס"ד פ"ו ואע"ג דגדולים נדיק' במיתתו יותר מבחיים מ"ה המדרש היא מענינים הנמשכים למל' ומכיון דנוסה למות אימתי מוליד * או לפי שהמדרש מדמיונה בני אדם בעוה"ז וכשנוטה למות כל עניני עוה"ז כלל חשיבין :

והיכן

היה משה ופנחס מדבר והלא משה שם היה כדכתי' לפני משה וא"ר מדבר פנחס למניו : מדבר לפני משה שנטה למות ממנו הלכה ופנחס ראה משה ונזכר הלכה הכולל ארמית קנאין פוגעים בו כדלקמן סימן כ' פרשה כ' : לשון

מ"מ הפסוק

קהלת ח

ומתפרדים כהפכת הלחות כשרטי ע"ד שפי' הדרשני' כי הולך דברים לא האדם וגו' וכן ויום המות מיום הולדו :

ועל

דבר דרש יש לומר שהכוונה שלחיות האדם היותר דק ההרכבה הוא יותר קל למות כי איני כדומם שמתקיים זמן רב והכלל הכתוב ולא כמות שעת היתו יותר דק ההרכבה מהדומם יתקיים זמן רב עם שאינו כ"כ כדומם ח"א כגלו של אילן אלא ככל עוף שהחי האוירי יותר דק ההרכבה וממנה למות וי"א שכל הכולל רמו למיתה ההשגחית שפיתת הכותל על ידי מעשה כבוהה :

וצר

אילן רמו למיתה הסבנית שיכשח האילן בכלות כח לחותו :

ואין

מי שפיקה שלא ימות * קשה שענין תקוה לא ינדק אלא בחרוש דבר שיצא אצל כהעדר עמד דבר ונה לא ינדק תקוה אלא אין בסוף מהמיתה ה"ל * ויש לומר שלפי שהיה אפשר שהיה האדם כפי ההשגה קיים באים זה תבלית בריאותו לעצת קצת כדכתיב לעיל בפ"ט ס"י ל"א שפ"ד אין מי שיקוה להיות לו תכליתו האשיי בשלח ימות לרוחק מניחות זה הדבר כי אפילו הגדולים יודעים שיתו ואל יספקו בזה והר"ה לפי שאומרים בפיהם כן שאלו היה הקדוש האשיי אפשר קרוב בחייהם ה"ה לא היו מולידין כן בפיהם משום אל יפתח אדם פ"ה לפטן :

ומזה

הטעם הרי"ד ואחר ואומרים בפיהם ואל יספקו צמ"ש יודעים * גם יתכן שאמר תקוה על העדר המיתה לפי שהאדם כפי טבעו מת כנ"א אמנם לכלתי ימות נר"ד לו חרות והוא ש"ה"ה חס גופו לסוף כעגס השמים כמו שיהיה בזמן התחייה כדי שיהיה קיים ונחיה כדכתיב ה"ה והב"ה עין יעקב צפרק היה קורא סימן כ"ה ועל מציאות החדות והוא ינדק לשון תקוה :

אברהם

אמר איבא למיתר מה נורד לראיה כי המפורסות אינן גריכות ר"ה * וי"ל שפני שלב"סכות יאות לאדם למות אם מפני שיהיה מקום לבניו להתגדר בו ע"ש בפ"ב העיר הבאים אחריו בהיותו ירעו * ובפ"ק דפ"א בואו ונחויק טובה לאבותינו שאלמלא הם אנו כאלו לא באנו לעולם * ואם להגלל מתגרת י"ה ר' כדאמר לעיל פ"ה שפני מה נבורה מיתה על הגדולים שכל זמן שהם חיים הם נלחמים עם יצרם וכו' ואם להגלל מזרעו ע"ה דע"ד כי מפני הרעה נאסף הגדול לכן הכי כנגד ה"ה מאברהם שעם היותו חושב ללכת עירי וי"ה לו נורד מיתה מפניה ראה שיתו * וכנגד ה"ה הכי מילחק שאף על פי שלא היה לו פחד י"ה להיותו בעל יסורי' וה' יחד שמו עלי' דכתיב עכ"ה ר"ה שיתו * וכנגד ה"ה הכי מיעקב שעם שהיה לבן עמ' במזרים כי מטתו שלמה ונשכח כל נרותיו כדלעיל בפ"ה ר"ה למות ולהכניסו ושכתי' אבותי שגאמר בהיותו במזרים ולא נקט אלה ואר"ה כשרם אמות ואמות הפעם אף על פי שקוראים לפסוק זה לפי שנאמר כשהיה בנה ואם כן לא ר"ה כד"ה הנד שהיה שבהם שהם מאמתים המ"ה כפי הטעם :

יצחק

אמר ואברהם ה"ה דלא נקט הנה גא וקמתי לא ידעתי יום מותי דכתיב מקמייה מפני שגאמר זה נראה שהמזון מדכריו שהמיתה ידועה לו דקאמר מותי ככני אכל במאמר בטרם אמות היה אפשר לפ' שמעני הספק אחר כן כי ר"ה שיהיה מכוון בטרם ימות אם יהיה שיתו וכו' לא ידעתי יום מותי היה אפשר דכמספק קאמר מכיון דקאמר לא

נזר

פרשת ויחי צו ג

הקודש

תמו

צוראך צימי צחרותך גו' עד אשר לא תחשך השמש, וכן הכתוב אומר [שיר השירים ב, יז] עד שיפוח היום ונסו הלללים גו', כלומר שישבו בתשובה קודם סילוק הלללים של רוחו ונשמתו העליונה אחת לאחת, שמאז כבר הוא חשוב כמה דהיינו שלשים יום קודם מיתתו וכאמור. והיינו דכתיב ויקרבו ימי ישראל למוות בלשון רבים, כלומר שהיה בזמן שלשים יום קודם מיתתו, שמאז כבר קרבו והגיעו ימי מיתתו בסילוק הלללים מכל נשמתו העליונה, ובהאי זמנא אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, ולפיכך צארתו הפרק קרא ליוסף לצוותו על ענין הקבורה בארץ הקדושה. ולכן דקדק לומר פה ויקרבו ימי ישראל למוות, והוא כי כבר נודע ליודעי חן [ע"י שלי"ה פ' ושלח] שזה הוא ההבדל שבין שם יעקב לשם ישראל, ששם יעקב היה כלפי מדרגת רוח המחתון, ושם ישראל כלפי מדרגת רוח העליון, לכן אמר ויקרבו ימי ישראל למוות, כלומר שמאז נסתלק ממנו כל רוח העליון המכונה בשם ישראל והיה חשוב כמה, ואעפ"כ קראו

אח"כ ג"כ שוב אחיה פעמים בשם ישראל, והיינו לפי שמ"מ לא נסתלק לגמרי אלא עדיין היה רישומו ניכר מעט. אבל מ"מ עיקר הארתו נסתלק למעלה, ומזה נסתלק אח"כ לגמרי למעלה, כי הכל נמשך אחר הארת כלל העליון. והיינו דמיייתי הכא הא דבתיב בצ"צ ימינו ע"י ארץ, שהוא להורות ג"כ שאין האדם מתקיים אלא בכל מדרגת רוח העליון, ואחר סילוק הכל הוא מעורר למוות, דבהכי מתישבא קרא דהכא וכדפרישית. ואידי דמייירי צהאי קרא מפרש ואזיל ליה כדרך המדרשות, ומשום דק"ל צהא דכתיב סתם בצ"צ ימינו ע"י הארץ, מאי על הארץ, בארץ מצעיא ליה. ועל זה אמר ודה"צא בצ"צא ש"צ בות"א או בצ"צא ש"צ א"י, כלומר הלואי שכל האדם היה לו זמן או גבול קבוע אצל האדם כלל הכותל ואילן שיש לו זמן קבוע עד זמן חלוף השמש, אצל צאמת אינו כן אלא שהוא רק בצ"צא ש"צ עוף בשעה שהוא עף ופורח שהוא חולף ועובר ואין זמן קבוע כלל לקיומו, דהיינו דבתיב להלן אדם דהב"א דמה ימינו בצ"צ עובר, דמה ת"ל עובר, הרי ודאי כלל הוא עובר בזמן חלוף השמש, אלא ר"ל כלל העובר תמיד, דהיינו כלל עוף הפורח שכלו עובר גם לפי שעה ואין לו זמן קבוע כלל. וממילא היינו נמי דכתיב הכא בצ"צ ימינו ע"י הארץ דייקא, כלומר כלל עוף הפורח על שטח הארץ דייקא, ואין לו זמן קבוע כלל בארץ, וכל שעה ורגע אינו צטוח ממיתה, ור"ל אחי לפרושי הא דכתיב חו צמריה התם ואין מקוה,

[בראשית טו, ב] ואנכי חולף ערירי. יצחק אמר [שם כו, ז] ואברכה לפני ה' לפני מותי. אף יעקב אמר [שם מז, ל] ושבבתי עם אבותי, אימתי בשעה שנמטה למוות. ג ויקרבו ימי ישראל [מז, כט]. פתיב [קהלת ח, ח] אין אדם שליט ברוח לבלוא את חרוח ואין שליטון ביום המות. רבי יהושע דהסנין בשם רבי לוי, תצוצרות שעשה משה במדבר בשעה שנמטה למוות גנזם הקודש ברוח הוא שלא יהא אחר תוקע בתן ותן באים אצלו, דבתיב [דברים לא, כח] הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם, לקים מה שנאמר ואין שליטון ביום המות. דבר אחר, ואין

דה"ק אין מי שיקוה ש"א ימות, כלומר אין מי שיקוה שיחדש ה' כנשר נעוריו לכל ימות, צאשר כולם יודעים שנגזר מיתה על כל הצריות מימות אדם הראשון ואילן, ואפילו הצדיקים גמורים מתים צעטיו של נחש [שם נה ע"ב], ועל זה אמר לראיה ממה שהב"א אומרים בפיהם שהם מתים, ואילו היה אפשר לאדם להינצל מן המות לא היו אומרים כן צפיהם, משום אל יפתח אדם פיו לשטן [צרכות יט ע"א], ועל זה אמר אברהם אמר ואנכי חולף ערירי, יצחק אמר ואברכה לפני ה' לפני מותי וכו'. כלומר הרי אף אבות הראשונים אשר היו עמודי העולם דנפשי זכותיהם טפי, לא היו מקוים להינצל ממות, כל שכן שאר איחוצי קיר שאין להם תקוה צה. וכה"ג נמי דריש לקמן ספר ה' פ' וילך [ט, ד], מי גבר יחיה גו' [מהלל פט, מט], מי גבר כאברהם שירד לכבשן האש וכו'. מי גבר כיצחק שפלט צווארו על גבי מזבח וכו'. מי גבר כיצחק שפלט עס המלאך וכו'. כלומר שצ"פ שהיו צרום

המעלות בתכלית השלימות לא ניצלו ממות, כל שכן שאר איחוצי קיר החסרים מכל שלימות. ולפי הגירסא שלפנינו דנקט ציעקב לשון אף יעקב, משמע דה"ק אף יעקב דאמרינן עליה שהיה המוצח שצאצות והיה מיטתו שלימה צלי פסולת כלל, אעפ"כ לא היה מקוה להינצל ממות דהיינו צתוך ה' יום, דאע"ג דאיהו לא הוה חזי מזליה הוה חזי. ומ"מ כיון דלא הוה חזי הכי להדיא, וכדאמרינן צפ"צ דשבת [ל ע"א] שלעולם אין מודיעין לאדם קצו, ממילא לא הול"ל הכי להדיא משום אל יפתח פיו לשטן. אלא ודאי צלאו הכי נמי הוה ידע שאי אפשר לו להמלט ממות, אלא דאיתרמי מילתא דהוה קאמר הכי צשעה שנטה צלו למות דהיינו צתוך ה' יום, והיינו דמסיק עליה צתחומא לכן כתיב ויקרבו ימי ישראל, כי זה נאמר על ה' ימים שצהם נתקרב מיתתו צנטות צלו מעליו וכאמור. וצכן סרו תלונות היפה תואר עין שם:

ג גנזם הקב"ה ש"א אחר תוקע בהן. דהיינו אפילו יהושע, כי לא ניתנו אלא משה לצדוד, ומסיק ודהם באים אצ"ל, כלומר שנגזר עוד צימי משה קודם מותו, ולכן נקהלו וצאו אצלם אז צלא צחצרות, ובדבתיב התם הקהילו א"י, ולא תקעו אותו היום צחצרות, אלא ודאי נגזר כבר צחיו קודם מותו, והיינו לקיים מה שנאמר אין שליטון ביום המות. וכן פרש"י צחומש ו"ל הקהילו אלי, ולא תקעו אותו היום צחצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר וצמדד , צן עשה

תנ"ט"ג

תסח

נזר

פרשת ויחי צו ג

הקודש

לך, ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגזזו קודם יום מותו, לקיים מה שנאמר אין שלטון ביום המות עכ"ל. ומשמע דס"ל שכבר הגיע זמן גדולתו של יהושע בחייו משה, וא"כ קשה דאכתי הו"ל ליהושע להקהיל העם למשה, ולכך אמר שלא השליט ליהושע עליהם. ואין להקשות דמ"מ תיקשי דהו"ל ליהושע להקהילם בשופרות שבהם נשתמש יהושע כדלקמן ספר ד' פט"ו [טו]. י"ל דזפעס הא' עדיין לא ידעו חק נימוסו דתקיעת השופרות הוא סימן אסיפה ולא ידעו מה טיבו, ולפיכך הוצרך להקהילם תחילה ע"י שלוחים צעל פה. אבל יותר נ"ל דודאי יהושע עדיין לא נהג מנהג גדולה בחייו משה, אלא משום דלא חימא מנ"ל הא דשייך כלל ענין שולטנות מלכות בתקיעת התצורות, דדילמא לא הוו אלא סימן אסיפה צעלמא ושייכי אפילו צהדיט, ועל זה אמר לראיה שהרי

לא השליט ליהושע עליהם, והיינו מפני שלא הגיע למדרגת מלכות, וכמש"ל ספר ד' פט"ו [טו] עשה לך, אתה משתמש בהם שאתה מלך, ואין אחר משתמש בהם אלא דוד המלך וכו', אלמא תקיעת התצורות הוא סימן שולטנות של מלכות. ולכך לא הקהילם משה ביום מותו בתצורות, משום אין שלטון ביום המות. וכ"מ במדרש קהלת שם [ט] ע"ש. וצנן סרו תלויות היפה תואר ע"ש:

והיבן היה משה. פירש היפה תואר וז"ל, והלא משה שם היה בדכתיב [צמדז טס ו] לעיני משה ואיך ידבר פנחם לפניו, אלא שנתעלמה ממנו הלכה, ופנחם ראה מעשה ונוכח הלכה הבעל ארמית קנאין פוגעים בו כדלקמן בספר ד' פ"כ [ד], ועל זה אמר לקיים ואין שלטון ביום המות, ואין מות אלא לשון השפלה, כמו כי מתו כל האנשים [שמות ד, יט] דהיינו שירדו מנכסיהם כדלעיל פע"א [ט]. ועל זה אמר ניתנה הישועה לפנחם דהשפיל את משה, ועל זה אמר אין שלטון ביום המות, כלומר שלא יועיל השולטנות כלל ביום שהגיע עת השפלתו והעברת השררה לאחר. והוא על דרך שאמרו בפ"ב דשבת [ל ע"א] אין מלכות נוגע בחברתה אפילו כמלא נימא, ולכן בעת שניתנה הישועה לפנחם השפיל את משה, כלומר שהיה מזה שנתעלם הלכה ממנו כדי שיתגדל פנחם עכ"ל. והוא דומק. ושם י"ל דה"ק ואין שלטון למשה ביום המות הוא השפלתו, דהיינו משעה שנאמר לו שלא יכנס לארץ ישראל ונתמנה יהושע תחתיו, שמאלו גם צענין מעשה זמרי שוב לא היה לו שלטון, כיון דאיתרע מזליה, אלא מאז ניתנה הישועה לפנחם:

בתיב בו והמלך דוד זקן וכו'. הא דנקט האי קרא טפי מכמה מקראות שנקרא המלך דוד, הוא מצואר ע"פ מ"ש במדרש קהלת [א, א] צפ' הצל הצלים, דקאמר כיון שהזקין אדם דומה לקוף וכו', צמה דצרים אמורים צעמי הארץ, אבל צצני תורה כתיב והמלך דוד זקן, אע"פ שהוא זקן, מלך, כלומר אף על פי שהוא זקן היה לו כח תצונה ודעת להנהיג את נימוס המלכות כראוי. וכענין שנאמר [תהלים צב, טו] עוד ינוצון צשיצה דשנים ורעננים יהיו, שזה נאמר דוקא על זקני תורה וכמצואר צסוף קידושין [פז ע"א], והילכך אי לאו האי קרא הו"ל דלהכי לא קראו מלך צזמן הקרוב למיתתו, לפי צצוקנותו לא היה לו כח עוד להנהיג נימוס המלכות והרי הוא כאילו צצלה מלכותו, אבל השתא דכתיב והמלך דוד זקן דמשמע אע"פ שהוא זקן מלך, שגם לעת זקנותו היה לו כח

להנהיג המלכות, ודאי קשה אמאי כתיב ויקרבו ימי דוד למות ולא כתיב ויקרבו ימי המלך למות, אלא לקיים מה שנאמר אין שלטון ביום המות. ובמדרש קהלת [ט, ט] גרסינן, אמר ר' לוי קרוב לנ"צ פעמים כתיב והמלך דוד, כיון שנטה למות כתיב ויקרבו ימי דוד למות, ור"ל אע"ג דאשכחן נמי קלח זימני דכתיב דוד סתם, מ"מ כיון דצרוצ זימני קראו מלך הו"ל לקרותו כן גם צסוף, שהכל הולך אחר החיתום. וקרוב לומר דדוקא היכי דמשתעי קרא מענין הנוגע למלכות קרא צצם מלך, אבל צשאר מילי קראו דוד, דוק ותשכח. והילכך גבי ויקרבו ימי דוד למות דמשתעי מענין הנוגע למלכות, צמה שזיה לשלמה מהנהגת המלכות אחר מותו, הו"ל לכנותו שם צצם מלך, אלא ע"כ היינו משום דאין שלטון ביום המות. וצנן סרה תלויות היפה תואר ע"ש:

התחיל משפיל עצמו לפני יוסף וא"ל אם נא מצאתי חן בעיניך גוי. כי אע"פ שהיה צריך לו לא היה לו להשפיל עצמו לדבר כך צלשון הכנעה ימירה, אלא הול"ל סתם צלשון צווי וגזירה כדרך גזירת האב על הבן, שהבן מחויב לקיים גזירתו. אלא ודאי כך הוא טבע בני אדם שלא לדבר צלשון שולטנות קרוב למיתתו, וכענין שנאמר אין שלטון ביום המות. ולפיכך צא צדרך הכנעה ותחנונים כחצונוים ידצר רש. וה"ה דהוי מצי למילף ליה מסיפא דקרא דכתיב וישתחו ישראל על ראש המטה, שהכניע עצמו להשתחות לפניו על דרך זה, אלא דניחא ליה לאתויי רישא דקרא. אי נמי ס"ל דמסיפא דקרא ליבא ראייה, כי לא השתחוה אז ליוסף אלא לשכינה וכדפירש הראב"ע ז"ל, וכ"מ לעיל פע"א ס"ב. מיהו צצצלי פ"ק דמגילה וצ"ן גרסינן, וישתחו ישראל על ראש המטה,

יפה תואר פדר וידע

בְּפִי

[illegible][illegible][illegible]

סדר ויתי

[illegible]

פרשה צה א שירי חילי פי' סתלה לעזרי וקשה הכי קרי ליה סתלה והא קדמו לפרו
עשו ולכן והיה וי'ל דלח' וקציב' כבר אלח' עבר על ע'י'ב' וזהו שהם מקומות
נצח שלם יספר א' פי' הכשמים יחל' הציגנם נלכסר' כרבה נצביתם יוסף וזהו. הענין. היה
סתלה עבורו רצונו' שהוא נשד' חסדן' יוסקין' א' הכסחה לבחי' וי'ג'ד' שיוק'ל' המעק' היה'
עבודה בצמחות הכא על הכסמים יוויי' א' בדסל' וטע'מ' סלחו היה ק' י'כ' כסמ' טעמיה
ונלך רצונו' היה כסמ' צינקל מ"ו עמלך שיקר' בוך חבלו חזקתו האשה טעמיה הכי' חזיה
אלה המעשי' נתיק' כסמ' כ"ה הכשמים' ונלח' סקור' ד' חים חזקתו ע'ז' חים' כבסטר' אלח'
הנולד ומרע' כסל' ד' עבשו חזרה לצעיליה ללו' מ"ה' הוא שפסלה ומחולקו' דל"כ' חמי' פסו
וח' ועוד כדלח' כסבי' עתכלו וגו' יתמה כסחורו ליוסף' אלח' על מה שנתמה ליוסף' מחולקו'
יסי' טעמא' א' דרזן עבד' צידה' אלח' כסדל' וטעמ' ומשנע' כסחורו' יוסף וסר' חמי'
כשמים' חים' כסמ' להורות צמורה כשמים' כסל' על מייק' וטעו' לקסחדיק' סלל' העל'

משנת דרבי אליעזר סדר בראשית

סדר בראשית

[illegible]